

predolgo obdržé, predno jih zopet vrnejo. Ako pa med tem kdo drugi katero izposojenih knjig brati želí, odgovorí se mu kratkomalo: izposojena je; kdo jo ima in ali se bode kmalu vrnila, o tem je brezuspešno vsako vprašanje. S takim ravnanjem dobí se neko mrzenje do stvari; ako v prihodnje česa od nje zahtevati hočeš, vsakokrat se bojiš, da ti bode vsako vprašanje brezuspešno, zato jo vsak bolj ali manj zanemarja.

Te in enake napake se morajo tedaj odpraviti pri okrajnih učiteljskih knjižnicah.

Ostaja mi zdaj še, da navêdem sredstva, koja naj bi na v okrajne učiteljske knjižnice vplivala, da bi se povzdignile na višjo stopinjo porabe in koristi za ljudske učitelje.

Ako se okrajne učiteljske knjižnice tako uredé, kakor in kakoršne bi morale biti, je prvi in glavni pogoj, da se letni denarni dohodki vsaki knjižnici zvikšajo. Vsaka knjižnica, ki se hoče med boljše šteti, mora imeti raznovrstne knjige vseh znanstev. Navadno in posebno dandanes so pa take knjige jako obširno pisane in tudi primerno drage; okrajna učiteljska knjižnica more si pri sedanjem ravnanji k večjemu jeden tak spis na leto kupiti.

Deželni šolski zakon z dné 29. aprila 1873. l., št. 22 pravi v §. 44.:

„Med potrebne izdatke šolskega okraja šteje se tudi:

a) zaloga za okrajno učiteljsko knjižnico, za katero se more tudi od učiteljev po pol odstotka od letne plače pobirati“.

Pomen tega §. naj se po vsem Kranjskem uresniči; okrajne blagajnice naj vsako leto pripomorejo s primernimi dotacijami za knjižnice, kar se je v nekaterih šolskih okrajih popred tudi vedno storilo in kakor je po nekaterih okrajih (recimo v Ljubljanskem mestnem okraji) še običajno.

Ravno tako je za razvoj okrajnih knjižnic tudi treba, da se učiteljstvo za-nje bolj zanimiva. Dostikrat je knjižnični odbor v zadregi, katere knjige in časopise naj naroči, da bode ustregel svojim tovarišem. Tù je tedaj svét: „Več očí, več vidi; več ljudi, več vé“.

Končaje ta spis želim, da bi se naše okrajne učiteljske knjižnice bolj in bolj povzdigovale in napredovale, da bi se jih vsi tovariši se prav pridno posluževali, vzlasti pa, da bi one postale zaklad, iz kojega naj bi posebno rad in pogostoma zajemal mlad naraščaj ljudskega učiteljstva sebi in stanu na korist in čast! Želeti bi pa tudi bilo, da bi se merodajni krogi tega perečega vprašanja poprijeli ter okrajnim učiteljskim knjižnicam pomagli, da bi se uspešno širile in množile.

Zgodovina pedagogije.

(Dalje.)

XII. Ivan Pestalozzi.

Ivan Henrik Pestalozzi se je porodil l. 1746. v Zürich-u. Dovršivši niže šole in gimnazij, stopil je v „collegium humanitatis“, t. j. v neki viši znanstveni zavod, kjer so se vzgojenci izobraževali največ za teologijo. Pestalozzi se je namreč trdno odločil, da postane duhovnik, a odstopil je od tega sklepa, ko mu neka pridiga za poskus ni gladko tekla. Potem se je odločil za juridiške študije, ali tudi te je opustil in se pri nekem velikem gospodarju na kmetih uril v gospodarstvu. S pomočjo nekega bogatega trgovca kupil si je do sto švicarskih oral neobdelanega zemljišča, kjer si je postavil (l. 1768.) lep dvorec, kateremu je dal ime „Neuhof.“ Potem se je oženil z Anko Schultesovo, hčerjo nekega trgovca v Zürich-u.

Gospodarstvo Pestalozzi-jevo je pešalo. Slabe letine, slabo zemljišče, malovredni posli, njegova nespretnost, dobrodušnost in neodločnost so bili vzrok, da je hitro pro-

padalo lepo njegovo pričeto podjéttje. Züriški trgovec, ki mu je bil denarjev posodil, terjal je svojo glavnico, videvši da Pestalozzi-ju gospodarstvo slabo napreduje; to pa ga je pripravilo v velike neprilike. Sproži pa zopet novo misel. Odloči se, da hoče nadaljevati svoje gospodarstvo pa ž njim združiti vzgojelišče za siromašno deco, v katerem bi ta imela stan in hrano ter se izobraževala ne samo v gospodarstvu in hišnem obrtu, ampak tudi v drugih učnih predmetih. Nadejal se je, da se bode zavod z malo pomočjo vzdrževal. Osnove svoje se radostno prime, in nekatera mesta mu ponudijo denarne pomoči. Pestalozzi je torej (1775. l.) otvoril zavod s petdeseterimi zelo siromašnimi in zanemarjenimi otroci. Po leti so delali na polji, a po zimi in v grdem vremenu so se bavili z ročnim delom, namreč s predenjem, tkanjem, pletenjem. Razen tega jih je Pestalozzi učil govoriti, peti, računati, moliti, uril jim čute ter izobraževal um in srce. Ta posel ga je zelo veselil, a tudi v tem ni bil srečen. Manjkalo mu je tehniške zvedenosti. Otrokom, ki še debelega konca niso znali presti, dal je delati konce za damast, a na ta način so mu prejo kvarili. Razen tega so bili nekateri otroci razvajeni in malovredni, pa tudi stariši so jih često kvarili, ko so jih ob nedeljah in praznikih obiskovat hodili. Ali skoraj mu je zmanjkalo novcev, hrane in drv in neusmiljeni upniki so nad njega prihrumeli. Gojenci so se mu največ razpršili. Zavoljo tega zatvori zavod (1780. l.); a zemljišče dá v najem. V tem času, polnem žalosti in skrbi, ko so ga prijatelji zapustili, a neprijatelji se mu posmehovali, deloval je književno in izdal svoj prvi spis: „Večerni časi nekega puščavnika“. To je vrsta aforizmov, v katerih je razvil svoj program in položil temelj svojemu daljnemu delovanju. Že v tem spisu govori o potrebi preišljevanja človeške narave. Na dalje priporoča občo človeško omiko in slaví obiteljsko vzgojo. Po nagovoru nekega knjigarja v Zürich-u sestavil je krasno moralno ljudsko pripovedko: „Lenard in Jera“ (Lienhard u. Gertrud). V tem spisu pripoveduje, kako je skrbno Jera svojega moža odvrčala od pijačevanja, kako je vestno in neumorno v svoji hiši vzgojevala in poučevala otroke svoje. Njeno vzgojevanje je bilo uravnano strogo po naravi. Učila je otroke samo to, kar je vredno, da znajo. Sv. pismo jej je bila glavna knjiga, a sicer pa je učila več iz življenja, nego iz knjig. Vrh vsega vadila je otroke v primernem delu. Njena šola je bila več delavnica, nego učilnica. Odslej bavit se je Pestalozzi večinoma s književnim delom ter je uredoval ljudske novine in izdal več ljudskih spisov.

Mej tem je vstala francoska revolucija. Francozi so se mešali v švajcarske zadeve in jim vsilili novo ustavo in novo upravo. V Unterwaldskem okraji so se temu upirali. Na to so došle francoske čete, da upokoré upornike. Te čete so upostošile ves Unterwaldski kraj, a mesto Stanz so celó požgale. Brezbrojne sirote, katerim so očetje umrli z orožjem v roki, blodile so po svetu brez vsake pomoči, iščeč in proseč milostinje.

Švicarska vlada odloči za nje zapuščeni samostan uršulink v Stanzu ter zaprosi Pestalozzija, naj bode oče in učitelj ubogim tem sirotam. On se veselo prime tega posla, a boriti se mu je bilo z mnogimi neprilikami in težkostimi. On je bil namreč ne samo učitelj, ampak tudi upravitelj zavoda in skoro da tudi sluga, ker mu niso dali nikoga v pomoč. Vse, kar je deci trebalo za dušo ali telo, moral jim je učiniti. Vedno je bil pri njih in ž njimi, še celó jedel in spal je ž njimi. Pri pouku ravnal je enako, kakor dela doma. Ni rabil nobenih umetnih sredstev, nego edino predmete, ki so bili okoli njega. Soba, stene, zidovi, hodniki, orodje, obleka i. dr. to so bile njegove knjige. S početka je skušal, da se s poukom združi ročno delo, pa se mu ni posrečilo. Ker ni imel součitelja, vpeljal je, da so starejši in sposobniši otroci pomagali mlajšim pri učenju. Ali skoraj je moralo tudi to delovanje Pestalozzi-jevo nehati. Francozi, ki so

bili nagnani od Avstrijancev, pridrli so v drugič (1799. l.) v Unterwalden, in ker so imeli mnogo bolnikov in ranjencev, preobrnili so samostan, v katerem je bil Pestalozzi-jev zavod, v bolnico. Malo potem prevzel je Pestalozzi pouk v najnižih razredih v Burgdorfu, a ko je Krūzi v Burgdorfskem mestu osnoval sirotišče, združil se je z njim in utemeljila sta poseben zavod. Skoro se je bilo zbralo dovolj učencev, in pridružili so se Pestalozziju in Krūziju še drugi pomočniki (Schmid, Niederer, Tobler). V tem času izdal je Pestalozzi znamenito delo: „Kako Jera svoje otroke uči“. V tem delu je razvil svoje misli o nevolji in pokvarjenosti ljudstva ter navel, kaj bi se moralo storiti, da bi se temu v okom prišlo. Dočim je v prejšnjih delih govoril več o vzgoji, razpravlja v tem spisu največ svoja načela o pouku. Poudarja posebno, da je narava voditeljica pri vzgoji in pouku in da je nazorovanje absolutni temelj vsakemu spoznanju, in da so elementarna sredstva pouka: oblika, broj in jezik.

Jera je, kakor živa slika materinske ljubezni in požrtvovalnosti, Pestalozzi-jev ideal, po katerem bi se moral ravnati po njegovem mnenju vsak vzgojitelj in učitelj. Burgdorfski zavod je lepo napredoval. Obiskovali so ga mnogi tujci; vlada ga je pregledala in se o njem kaj povoljno izjavila, zato ga je javnim razglasila in dala upravitelju in najstarejšim učiteljem stalne plače. Potem so pa nastale zopet politiške zmešnjave. Poslanci iz Švice, mej njimi tudi Pestalozzi (l. 1803.) dogovarjali so se v Parizu radi premembe ustave. S svojim ravnanjem pri tej priliki prišel je Pestalozzi v nemilost pri mnogih Švicarjih, posebno pri onih, ki so bili za staro ustavo. Ko je torej prejšnja vlada padla in bila stara kantonska sestava v Švici zopet postavljena (l. 1804.), izbrali so si Burgdorfski grad za vrhovni urad, a Pestalozzi - ju so odstopili samostan v Münchenbuchsee-u, kamor se je odmah preselil. Vadlanska vlada ponudi mu mej tem, da osnuje zavod v Jverdonu, kar je on drage volje vzprejel ter se preselil tje z nekaterimi učitelji in učenci. Zdaj še le se začénja prava slava Pestalozzi-jeva. Od vseh strani začeli so prihajati učenci, da bi poslušali njegovo metodo. Državniki in še celó vladarji so prišli v njegov zavod, zahvaljevali se mu v imenu človečanstva ter sijajno ga odlikovali. Ruski car Aleksander I. ga je, ko je govoril z njim v Bazelu, objel in mu poslal kasneje red sv. Vladimira. Ali slava zavoda se ni vjemala z njegovim napredkom. V zavodu je manjkalo obiteljskega življenja, o katerem je Pestalozzi v svojih spisih toliko govoril, a kar je najhujše, vladala je nesloga mej njegovimi sodelavci. Vrh tega mu je umrla še žena, ki je kakor prava mati vodila vse gospodinjstvo v zavodu. Pestalozzi je zdaj izdal vkupna dela, kar mu je z nekimi darovi vred doneslo čistih 50.000 Frankov. S temi novci je osnoval zavod za siromašno deco v Clindiju blizo Iverdona. Pa tudi pri tem ni bil srečen zavaljo svoje nepraktičnosti. Naposled so se mu pristudile vse te neugodnosti in zatvoril je oba zavoda ter se preselil k svojemu unuku v Neuhofo. Tù je tudi napisal zadnji svoj spis „Labudova pesem“. V tej je še enkrat na kratka zbral vse svoje misli o vzgoji. Dvoje je posebno naglašal, namreč da naj se z vzgojo v učencu razvija človek in da naj se vsa, tudi najviša omika duha naslanja na ista elementarna načela. Po kratki bolezni je umrl l. 1827. Pokopali so ga po njegovi želji kraj šole v Birru. Na grobnem spomeniku so vrezane sledeče besede: „Tukaj počiva Henrik Pestalozzi, rešitelj siromakov v Neuhofo, v Stanzu oče sirot, v Burgdorfu in Münchenbuchsee-u začetnik ljudske šole, v Iverdonu vzgojitelj človečanstva, — človek, kristijan, meščan, vse za druge, za sebe nič. Pokoj njegovemu pepelu! Svojemu očetu Pestalozziju hvaležni Aargau“.

Ko smo navedli življenje in delovanje Pestalozzi-jevo, ostaja nam še navesti njegove misli o vzgoji in pouku.

Svrha vzgoje je bila njemu človečnost (humanitet). „Blagoslov sveta je izobrazena človečnost. Obča človeška izobrazenost naj bode podloga vsaki stanovski izobrazbi“. Načela vzgoje so skrita v človeški naravi, v kateri so zasajeni i nagoni po razvitku. Sposobnosti naj se v detetu vzbujajo tako, da se s tem ne škoduje otroški samodelavnosti. Ni, da bi se v otroka kaj tlačilo, marveč dela naj se na to, da se otrok sam iz sebe razvija, pri čemur je paziti, da je ta razvitek splošen in soglasen. Roditeljska hiša je najznamenitejše vzgojelišče, a mati najnaravnejša vzgojiteljica in učiteljica.

Z moralno vzgojo povspesuje se razvitek volje. Izobraženje volje ima moralni značaj, ako se tiče vidnih stvari in činov, a religijski značaj takrat, ako je namerjena na ono, kar je nevidno in nedosegljivo. Čutnim potrebam otroškim ustreza materina ljubezen in skrb, za katero otrok daje v njem zbujeno udanost in hvaležnost. To čutstvo prenese kasneje tudi na očeta, brate in sestre. Od te ljubezni in zaupanja vzdigne se naposled k ljubezni in veri do drugih ljudi in do Boga, očeta nebeškega. Religioznost se more torej v otroku razviti iz vseh njegovih čustev, t. j. iz skupne njegove notranjosti. Vera ni plod nauk, ampak posledek nekega notranjega prepričanja.

Svrha umne vzgoje je bila Pestalozziju razvitek duševne delavnosti in moči.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovenska

v
XIX. veku.

Peter Kozler r. 16. febr. 1824 v Reki (Rieg) na Kočevskem, vzgojen na Ortneku, učil se v Ljubljani, Padovi, Paviji, na Dunaju pravoslovja, služboval na Dunaju, v Rovinju, Labinu, Vodnjanu, Pazinu, Tolminu, v Gorici in v Trstu, l. 1856 bilježnik v Sežani, poslej na Dunaju in v Ljubljani, deželni poslanec, deželnega glavarja namestnik, grajščak, u. 16. apr. 1879. Nemških roditeljev sin, a slovénških teženj velik podpornik. Pisal je v „Illyr. Bl.“ Slemenski, slovénski l. 1848 v Novice in Slovenijo itd. Posebej je dal na svetlo: „Das Programm der Linken des oesterr. Reichstages mit Rücksicht auf Slovenisch- u. Italienisch-Oesterreich“ v. Peter Kozler. Wien 1849. 8. 20.

V Novicah je priobčil l. 1848: Odperto pismice gosp. Ambrožu v Beču —, kjer ga hvali, a vsled nekterih sumljivih dejanj pozneje pohvali njemu nasproti g. Doliaka v Sloveniji, ter na njegov odgovor objavi str. 106: Drugo odperto pismice g. Ambrožu — kjer ga je resno pograjal. — Razun več dopisov z Dunaja spiše: Zemljišni ali gruntni davek na Štajarskim in Krajskim (Vid. Novic. 1848 str. 159. 160); Domorodne misli; l. 41: Nekoliko trenutkov pri Jelačiču banu itd. L. 1849 št. 55—58: Slovenci na Ogerskim. — V Bleiweisovem Koledarčeku l. 1855 str. 45—51: Potovanje po okrajnah slovenskega naroda. Ulomek iz obširnišega rokopisa. P. Kozler.

L. 1848—49 je P. Kozler osnoval „Zemljovid Slovenije“, po mnogem trudu in trošku zvršil l. 1852 (Novic. št. 92), ki pa na svetlo ni smel. Po raznih pravadah povedó Novice l. 1861 st. 203, da vstane vendar iz groba, in str. 244 jako lepo opisuje M. Cigale njegovo veljavo in koristnost. L. 1864 str. 310 kažejo: Kozlerjev slovanski zemljovid v drugo na svetlo dan. — Nekako pred njim je prišel torej na dan:

1) Kratek slovénški Zemljopis in Pregled politične in pravosodne razdelitve Ilirskega kraljestva in Štajerskega vojvodstva s pridanim slovanskim in nemškim Imenikom mest, trgov, krajev itd. Na svetlo dal P. Kozler. Na Dunaju 1854. 8. XXIV. 1—56. Nat. L. Sommer. — „Slovencom. V slovanskem slovstvu se težko pogreša zemljovid slovenske dežele, ki bi zapopadal v narodu